

Tidsskriftkopi

Tidsskriftkopi af:
Atlas (Frederiksværk)
Aalund, Bente Teilmann

William Waagner:
Et kig ind i et glemt forfatterskab

1989, nr. 8
Siderne 38-43

DanBib/BOB
bestil-id:
1023042804

Dette materiale er indskannet og fremsendt elektronisk i henhold til aftale med COPY-DAN Tekst & Node. Biblioteket har ikke lov til at videregende det indskannede materiale til bibliotekets slutlæner.

William Waagner (1900-1942)
Foto: 1920, 20 år gammel.

W i l l i a m W a a g n e r

Et kig ind i et glemt forfatterskab

Af Bente Teilmann Aalund

Hvad der stak den kendte møllebygger Chresten Julius Nielsen, da han gik til præstegården for at navngive sin førstefødte søn, er svært at sige. Men på vej derhen slog det ham, at han ofte havde sagt til sin kone, når han kiggede ind til hende fra sit arbejde i værkstedet: nu vågner William - William vågner.

I dåben fik drengen navnet: William V(W)aagner Nielsen.

Og vågen, livlig og fantasifuld var han - senere skulle han vække og forarge ikke alene sin fødeby Holstebro, hvor han op gennem 20'erne var byens daglige teater, - men hans ry/rygte nåede ud i det ganske land helt frem til hovedstaden, hvor hans oprørske liv ustandselig bragte ham i konflikt med det etablerede samfunds love og fremkaldte de tommestore avisoverskrifter.

Bertil Budtz Müller skriver i sin smukke anmeldelse af William Waagners digtsamling »Vildskab og Lykkerus«, »••• kære William Waagner, man kan også gå u d e n o m de sten, der spærrer en vejen. - Nu braser han lige på, og det giver blodige skrammer. M e n h a n e r s å u n g!«

Der herskede i offentligheden ligefrem en forventning og fryd ved tanken om, hvad næste batalje - næste sten - mon kunne blive, hvilket følgende lille historie viser:

Sommeren 1921 tilbragte William Waagner. i Thisted, hvor Gasters

forlag havde udgivet hans digtsamling »Knøs og Tøs« tidligere på året. På forlagets brevpapir skriver William Waagner i et brev til en veninde:

»... Det er jo ikke en hel lille korrespondance, jeg fører med mænd viden om. Ellers er den meste forbindelse, jeg har med omverdenen de avisudklip, jeg modtar fra pressen. Der er mange morsomme ting imellem. Som f.eks. en lille notits, der forleden stod i »Fyns Venstreblad« .. Den lød sån: Kafemusik er, som bekendt en moralsk gift for beboerne i de vest- og midtjyske byer. Nu har man i Holstebro - formodentlig for at undgå de uhyggelige kalamiteter, der efter Værgeraadenes og andre gode mænds mening har hjemsøgt Ringkøbing og Viborg - forbudt al musik på byens restaurationer.

Men hvad siger William Waagner, Holstebros nationalpoet, der er en elsker af Wein, Weib und Gesang, til det? Kan det ikke inspirere ham til et harmfnysende protestdigt?

Endnu kunne tonen være underfundig, og stenene gemytligt smidt ind foran ham på hans vej, men det blev resten af hans liv den fælde, der smækkede i omkring ham, at myten gik i forvejen og ramte ham, hvor han viste sig. I vrede og oprør over at blive slået med sin myte slog han tilbage med den. Den blev hans våben. Og således bekrigede han og samfundet gensidigt hinanden med myter, der jo mere de blev brugt des voldsommere reaktion udløste hos begge parter.

Tidligt følte han sit digterkald. Det isolerede ham og gjorde ham anderledes og ensom i sit miljø:

»... mine jævnaldrende fik langsomt den opfattelse, at jeg var lidt sær. Det pinte mig ... nat efter nat sad jeg ved mit lille bord og skrev noveller, romaner og vers - uden kritik, men opfyldt af ideer. Til sorg for mine forældre, der ingen som helst tiltro havde til dette, og til sladder for købstadens folk, der ikke forstod, at forældrene ikke drev den knægt i seng og lærte ham af med den forrykte digterside ...«

I en hjemmegjort lommebog af kladdepapir, som han kaldte sin Sangbog, nedskrev han allerede fra 12-års alderen sine første vers.

Her kommer jeg elskende tolvårs Knøs
til en blaaøjet, gulløkket tiårs Tøs.
Mod øst er der Lyngland, saa langt man ser
Det er derfor Maren traller og ler
og rækker mig Munden saa villigt her;
thi Maren har Lyngheden altfor kær.

Så enfoldigt dette barnevers end er, peger det dog frem mod de to store emner for hans voksne lyrik: naturlyrikken og kærlighedslyrikken/den erotiske digtning.

Jeg spænder Evighedens Vinger

Jeg spænder Evighedens Vinger til mit Hjerte,
for jeg vil flyve til de fjerne Lande.
hvor Bølgen skyller mod de øde Strande;
Thi Ensomheden var det eneste jeg lærte
til Gavns at kende med min bitre Sjæl.
- At være ene - ene med mig selv.

Og jeg dl flyve til de dunkle, dunkle Skove,
hvor Suset gaar i Granens spidse Lanser.
Hvor Skovens Hymne døver mine Sanser
og faar mit smertesvuldne Hjerte til at sove.
Der bli'r min Længsel stilnet - jeg faar Ro.
Der bygger jeg et ensomt Ørnebo.

Jeg flyver ned til Havets skjulte dybder,
til Ensomhedens Sang i tunge Vande.
Vil selv en ensom Røst i Koret blande.
Saa stiger jeg mod Himlens Stjernekryster.
Saa langt en Stjerne lyser paa min Vej,
Skal Evighedens Vinger bære mig.

Naar Tankens Flugt naar Grænsen ind til Eden,
da først vil jeg min faste Bostavn bygge.
Jeg kaster bort de laante Vingers Skygge,
naar jeg har ankret Hjertets Skib til Reden.
Jeg henter Kraft fra Evighedens Land
og synger Hjertets stolte Skib i Brand.

En Sang til Stjernes Skær i Universet.
En Sang til Sus i skumle Skoves Kroner.
En Sang til det, som under Havet toner.
Og Stjernens, Havets, Skovens Ensomhed - og Hjertet
vil faa saa samstemmet ensom Klang,
at hele Verden lytter til min Sang.

William Waagner flyver til bunden af havet og til himlens stjerner med sin ensomme sang. Senere skal vi se, at det netop er de store udsving i hans natur og hans sinds vældige spændvidde, der er så karakteristisk for ham - og giver nøglen til en dybere forståelse af hans komplicerede natur.

Hans lyrik besidder en oprindelighed og inderlighed, en kraft og ild, som tidligt blev set og bragte ham anerkendelse. Han rummer en ejendommelig blanding af letsind og tungsind, af storm og stilhed, som gjorde, at kritikken hurtigt sammenlignede ham med den franske lyriker Villon (som samfundet to gange dømte til hængning, men som begge gange mirakuløst undslap).

I 1920 skriver Politiken: Forfatteren af nedenstående digt er en jysk knøs på en snes år, som nu og da har sendt os et lille digt,

der i anslaget mindede os om Mads Hansen. Han var nu nylig her i byen, og under et besøg i redaktionen bad vi ham skrive et par vers om sit indtryk af hovedstaden. Han skrev følgende strofer:

Hjem til Heden

Jeg vil Hjem til de vestjyske Sletter,
som drager saa stærkt mit Sind
i de lange og fredløse Nætter,
naar Taarerne væder min Kind.

Jeg vil bort fra den rastløse Vrimlen,
fra den støvede, stenkolde By.
Hjem, hvor milevidt fjernt under Himlen,
der svæver én eneste Sky.

Jeg vil Hjem til de blussende Piger
med Hjerter som Kildernes Væld.
Hjem, hvor ensom Hjejlerne skriger
om Gaarden i graanende Kvæld.

Naar jeg stod der ved Diget, mens Rugen
suged' Guld fra den gryende Sol,
lusked Ræven med Dugdryp fra Bugen
mod Heden, hvor Urhanen gol.

Lad saa Storbyen rumle og jage:
mig drager en skønnere Røst.
Jeg vil hjem - hjem til Heden, tilbage,
hvor Sangene gror af mit Bryst.

Digtekunsten er ham guderakt - digteren er leret i Guds hånd, han er indskrevet i den store sangbog af Gud selv, som derfor også har indlagt tilværelsens store stemninger, temperamenter og modsætninger i ham. Fredløs gjorde hans digterkunst ham. Freddløst blev hans liv - altid fyldt med gru, frygt, ensomhed - og med sol, ømhed og varme.

Hans enorme selvfølelse og grundfæstede overbevisning om sit digterkald, var tidligt udviklet hos ham. I et selvbiografisk, udateret romanfragment (han er her ca. 17 -18 år) med titlen »Blodbestænkt«, skriver han:

- Der er nogle Digtere, som Folk ikke snakker ondt om. Det er de, som vil være Digtere, men som ikke er det. De lever pæne og nettede, de lever saa'n som andre Folk - og bliver til smaa Digtere. - Men alle virkelig store Digtere har levet som de selv vilde, ikke som Folk vilde ha' det. - De kunde ikke leve anderledes. De vidste i sig selv at de var store Digtere. O, de brød sig ikke om, hvad Folk sagde.
- Det gør De heller ikke?
- Nej, det gør jeg ikke!

William Waagner slog igennem med sin naturlyrik, og han blev en efterspurgt oplæser af sine digte rundt om i landet. Hans oplæsning skal have været meget særpræget - en mellemting mellem deklamation og sang - en slags messe, og han blev ofte belønnet med bragende bifald og krav om »ekstranummer«.

Anderledes stod det til med hans kærlighedslyrik, der dog i sin grundtone besad præcis de samme egenskaber, den samme glød og inderlighed. Men det kunne tiden ikke rigtig kapere. Højtlæsning af hans udgivne kærlighedsdigte blev forbudt - endog i vennekredsens forskellige hjem. I Holstebro Avis hed det: » ... Vi har overfor William Waagner personlig pointeret, at vi nødig vilde have hans Bog liggende paa vort Bord og nødig vilde udsætte selv voksne Børn for at læse i den. Dette er fremdeles vor bestemte Mening om William Waagner's Produktion, og den ændres ikke af Dagbladets hykleriske Ros eller digteriske Øllebrødsbarmhjertighed ... «

Jo. han kunne sætte sindene i bevægelse, den gode William.

Et lille, tidligt, udgivet digt, som »voksne børn« ikke kunne udsættes for:

Det

Går du fra mig i Aften.
Skal det være det, skal det ej.
Svarer du ej, naar jeg spørger:
Går du i Aften fra mig.

Skulle det der ikke komme,
Længtes du ikke dertil.
Du svarer ej - men du tænker:
Naa er det det, han vil.

Ikke for det alene,
men for dig og det og mig.
Talte vi ej - du længtes
dog lige saa fuldt som jeg.

Og endnu et:

Til Morgen

Jeg vækkes ved at Hænder piller Dun af mit Haar.
Hvem rev Hul paa Dynen nu i Natten.
Jeg aabner mine øjne, da en Mund mit Øre naar:
"Vi rev Hul paa Dynen - du - i Natten«.

Kælne Fingre knapper min Skjortelinning op.
Selv har hun begge sine Bryster nøgne.
Saa lægger hun ind over mig sin lille runde Krop
med en velsignet Vaarens Glans i sine øjne.

Hun ligger der og søger efter Bunden i min Sjæl.
Selv er hun en Sky i Vaarens Blaaning.
Og Solens Stribe lister sig herind mod Sengens Fjæl
over Taget paa den lave Tørvevaaning.

Naar jeg lægger mig i Lyngen og stirrer i det Blaa,
hvor de hvide Skyer langsomt, langsomt skrider
- og stirrer længe, er det, som jeg Skyerne kan naa
og som vi sammen gennem Rummet glider.

Vers og digte - mine sange. som han kaldte dem - er for ham det
instinktive, naturlige sprog

Ustandselig - i ordets helt bogstavelige forstand - svinger hans
sinds stemninger fra den ene yderlighed til den anden, I mange af
sine digte udtrykker han disse udsving, som i digtet »Gøglertøs«,
hvor billedet er »luftgyngens smalle båd«. De andres »både« er
standset - selv er hun alene fortsat i hidsig flugt:

Gøglertøs

Den grublertunge Solskinssøger - lattermilde Barn,
hun kender ej Balancens Borgerplan, hvor Væksten ender.
Hun ejer Kunstens sære Længsel efter bundløs Flugt.
Det er Stigningens Lykkerus, der i hendes Aarer brænder.
Det fatter jeg af disse smaa, krampagtigt holdte Hænder.

Tagets Lærred løfter dig for Baadens travle Stavn.
Nedover Festens Kulos knuger Verdensrummets Mørke.
Henover Folkegurglet svinger lange Stjerneskud.
Gøglertøsen drives vid're af den fredforladte Styrke
i den Kunst, som hun har lært sig selv at dyrke.

Det hidser hendes Flugt, naar hun hører Drejlets Smæld.
En Høstnat brister Taget, hun kløver ud i Rummet.
I samme Nu, hun har det Grænseløses Brus fornummet,
staar Kølen vendt mod Himlen, og hun styrter knust til Jorden
Og Trækfugl'draget skriger ind fra Fjorden.

Digtet er fra »Vildskab og Lykkerus«, som har undertitlen »En, der
tog sig Vandringssmod«.

I denne sammenhæng mener jeg, at vildskab er modordet til
lykkerus, og at William Waagner på sin vandring - i sin bevægelse
- mellem de to poler er fredforladt. - Den accelererende
fredforladthed i gyngebilledet er den styrke, der sluttelig
resulterer i lykkerusen: Hans kunst, når den lykkes.
Men - Lykken er netop en rus. Den damper af og overlader ham til
faldet - og ny fredforladthed.

Tilsammen former de to yderpunkter - og den stadige vandring

imellem dem - på godt og ondt en digter som William Waagner: en sindets gøgler og vandrer.

»Det er Uret, naar somme har betegnet mig som vagabonddigteren. De Vandretoner, som gaar gennem mine Bøger, er ikke nogen Dyrkning af materiel Smaaflakken; de er Udslag af min Lytten til de vældige Vandrerytmer, som gaar gennem Slægtens Aartusinder«.

Bertil Budtz Müller mener, at undertitlen »En, der tog sig Vandringsmod« er »skruet og overflødig«. Jeg er uenig med ham heri. Den er tværtimod et meget præcist billede på William Waagners kamp med sin digtning og for sin digtning. Det kræver - som han skriver - vandringsmod at være kunstner. Også i dag.